

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

Iphondo leMpuma Kapa: Isebe leMfundo
Provinsie van die Oos Kaap: Departement van Onderwys
Porafensie Ya Kapa Botjhabela: Lefapha la Thuto

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITI YA 12

LOETSE 2025

SESOTHO PUO YA LAPENG P1 TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 70

Tataiso ena ya hotshwaya e na le maqephe a 7.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

- 1.1 Ke lebaka la poulelo. (1)
- 1.2 Ba qetella ba hlanya.
Ba qetella ba holofetse. (2)
- 1.3 Lebetlela (1)
- 1.4 Ba ntse ba batla hore ba phethe mesebetsi ya lelapa. (2)
- 1.5 O fihlile a nwele haholo. (2)
- 1.6 Ke ka lebaka la mosito oo a bileng le ona ha a fumana mosadi a le siyo ka lapeng. (2)
- 1.7 Molahlehi ha a ka ba a kgolwa ha a bolellwa hore mosadi wa hae o ile lefung. (2)
- 1.8 Monna e mong ya neng a le kahara letshwele o ile a kgotsa bokgopo ba Molahlehi ho bontsha hore o ne a sa thabele seo Molahlehi a neng a se etsa. (2)
- 1.9 B – hlajwa ke ditlhong. (1)
- 1.10 Mafosi, ha se banna kaofela ba hlekefetsang ba malapa a bona, ba bang ba sebedisa matla ao ba nang le ona ho sireletsa ba malapa a bona. (2)
- 1.11 A ka tshwarwa / a ya tjhankaneng / a kwallwa ntlwanatshwana. (1)
- 1.12 Se hlakisa hore o tshaba dithaka tsa hae o lwantsha ba fokolang. (2)
- 1.13 Makgotleng a dinyewe. (1)

TEMA YA B

- 1.14 Pososelo e difahlehong tsa bona e paka kgotso/ ba tshehile/ ba hakane. (1)
- 1.15 Ke lelapa/monna, mosadi le bana. (1)
- 1.16 E, ho phela ka kgotso ho etsa hore batho ba se be le kगतello ya maikutlo bophelong.
[Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di elwe hloko] (2)
- 1.17 Molaetsa wa hore batho bohle ba lokela ho phela ka kgotso malapeng.
[Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di elwe hloko] (2)
- 1.18 O fapana ka hore setshwantshong sa tema ya B re bona lelapa le thabileng le phelang ka kgotso ha temeng ya A ho buuwa ka monna ya kgakgathang mosadi eleng sesupo sa ho hloka kgotso ka hara lelapa. (3)
[30]

MATSHAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****TEMA YA C**

Bofutsana bo atileng haholo naheng bo etsang hore baithuti ba se fumane ditlhoko tsohle tse molemong wa ho ithuta le ho haella ha matitjhere a rupelletsweng haholo metseng ya mahaeng ho theola maemo a diphetho tsa materiki. Diphaposi tse nang le baithuti ba bangata haholo mmoho le hoba mmalwa ha dibuka dikolong, bo bong bothata ke ba batswadi ba sa tshehetseng bana ba bona dithutong tsa bona le botlokotsebe bo aparetseng naha bo amang baithuti ba rona athe le ho se tsepamisi maikutlo dithutong ha batjha ka lebaka la ho ima.

[Mantswe a 91]

Ka sebopeho sa dintlha

QOTSO		DINTLHA	
1	Bofuma bo jeleng setsi kahare ho naha bo etsa hore baithuti ba haellwe ke ho fumana thepa eo ba e hlokanng bakeng sa ho ithuta.	A	Bofutsana bo atileng haholo naheng bo etsang hore baithuti ba se fumane ditlhoko tsohle tse molemong wa ho ithuta.
2	Kgaello ya matitjhere a kwetlisitsweng haholoholo metseng ya mahaeng le yona e etsa hore diphetho tsa materiki di se fihlelle boemong bo kgahlisang.	B	Ho haella ha matitjhere a rupelletsweng, haholo metseng ya mahaeng ho theola maemo a diphetho tsa materiki.
3	Tshubuhlellano ka hara diphaposi tsa borutelo.	C	Diphaposi tse nang le baithuti ba bangata haholo.
4	Kgaello ya dibuka eo e leng koboanela dikolong tsa rona.	D	Ho ba mmalwa haholo ha dibuka dikolong.
5	Kgaello ya tshehetso ho tswa lehlakoreng la batswadi.	E	Batswadi ba sa tshehetseng bana ba bona dithutong.
6	Maemo a botlokotsebe bo jeleng setsi naheng a kotsi haholo diphethong tsa baithuti ba rona.	F	Botlokotsebe bo aparetseng naha bo amang baithuti ba rona.
7	Ho ima ha batjha ho etsa hore baithuti ba se tsepamisi maikutlo dithutong.	G	Ho se tsepamisisi maikutlo dithutong ha batjha ka lebaka la ho ima.

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO:

Ho tshwauwa ha kgutsufatso ho itshetlehile hodima ho kenyeletsa dintlha tse hlokwang ke potso.

- Qotso: Polelo e ntse e le jwalo kaha e tswa temeng .
Polelo e fokoditswe feela dikotwana tsa mantswe empa e ntse e na le tlhahlamano e tshwanang ya mantswe ho tswa temeng.
- Ntlha: Polelo e bopilwe ka tsela e fapaneng le ya sethatho feela e ntse e arabela potso.
Polelo e nang le tlatseletso ya mantswe a mang kapa tshebediso ya mahlalosongwe feela e ntse e arabela potso.

- **Kabo ya matshwao:**
 - Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le nngwe bakeng sa ntlha ya sehlooho).
 - Matshwao a 3 bakeng sa puo.
 - Matshwao kaofela: 10
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:**
 - Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse : fana ka letshwao le 1.
 - Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse : fana ka matshwao a 2.
 - Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse : fana ka matshwao a 3.
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:**
 - Diqotso tse 6–7: Se fane ka matshwao bakeng sa puo.
 - Diqotso tse 4–5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo.
 - Diqotso tse 2–3: fana ka matshwao a 2 bakeng sa puo.

Dintlha	Tse iqapetsweng	Tse qotsitsweng di le jwalo
Matshwao a dintlha	3	3
Matshwao a puo	1	
Matshwao ohle	7	

ELA TLHOKO :

- Palo ya mantswe :
 - Batshwai ba lokela ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
 - Seke wa hula matshwao ha bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, e be o emisa moo.

Mohlala

Puo	Polelo/Polelwana	Palo ya mantswe
Sesotho	Ke a tsamaya mona.	4

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO.**TATAISO YA HO TSHWAYA DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO.****• Mopeleto**

- Dikarabo tsa lentswe le le leng di tshwauwe di nepahetse le ha mopeleto o fosahetse, ntle le ha phoso eo e nyotobetsa moelelo wa lentswe leo.
- Dikarabo tse ngotsweng ka dipolelo tse fellelseng, mopeleto o fosahetseng o se ke wa abelwa dintlha haeba tshebediso ya puo e le yona e hlahlojwang.
- Moo ho hlahlojwang kgutsufatso ya mantswe, karabo e be le matshwao a nepahetseng a puo. Dibopeho tsa puo e be tse nepahetseng di be di ngolwe ka dipolelo tse fellelseng ho latela ditaelo.
- Bakeng sa dipotso tse nang le kgetho, ananela tlhaku e emetseng karabo e nepahetseng kapa karabo e ngotsweng ka botlalo.

POTSO YA 3: PAPATSO

- 3.1 Setshwantsho/ mongolo o moholo/ puo e susumetsang. (1)
- 3.2 Tlhokomelong e phathahetseng, le susumetsa mmadi hore a tlise leqheku kapa leqhekwana la hae ka ha le tla fumana tlhokomelo e phathahetseng. (3)
- 3.3 Le toboketsa ntlha ya hore maqheku/maqhekwana a tshwarwa hantle lehaeng lena kaha a fumana lerato le phethahetseng. (2)
- 3.4 Ho hopotswa ho nwa meriana ka nako, ho phela sebakeng se hlwekileng, ho fumana phepo e tsitsitseng le boikwetliso. (tshwaya tse pedi feela) (2)
- 3.5 Mohopolo, hobane ha ho na moo ho bonahalang hore na maqheku/maqhekwana a ja eng. (2)

[10]**POTSO YA 4: KHATHUNU**

- 4.1 Ho bile teng dikgohola mme matlo a aparetswe ke metsi kahohle. (1)
- 4.2 Ho bile teng dikgohola tse matla mme monna ya hodima ntlo o hloka thuso ka potlako hore a pholohe, ha a sa fumane thuso ka potlako o tla timela. (3)
- 4.3 Maikutlo a ho se be le kutlwelobohloko kaha a tlisa moelelo wa hore a ke ke a thusa monna eo haeba a se na inshoreense. (3)
- 4.4 Maikutlo a ho tshoha/tshabo. (1)
- 4.5 Ke ne ke tla hoeletsa hore ba nthuse le ha ke se na inshoreense, taba ya inshoreense re e bone kamorao hore feela bophelo ba ka bo pholohe. (2)

[Ela tlhoko maikutlo a bahlahlobuwa]**[10]**

POTSO YA 5: PROSA

- 5.1 C – Ba ne ba shebane mahlong ba sa panye. (1)
- 5.2 Ba ne ba shebane nako e kgutshwane. (2)
- 5.3 Jabela (1)
- 5.4 Ho hlakisa hore e ne e le dipotlolamente tse kgolo. (2)
- 5.5 Ha ke tsoha hoseng ke qala ka ho **itlhatswa** pele ke etsa mesebetsi e meng ya katlong. (2)
- 5.6 Hara diphoofolo tsa naha ke rata pela feela. (2)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70